

Smaastykker.

XIII.

Bidrag til dansk Salmehistorie.

Af P. Severinsen.

1.

Herluf Trolles Te Deum.

Side 148 har jeg fremsat en Paastand om, at der virkelig maa have eksisteret en Te Deum-Oversættelse af Herluf Trolle. Hans Ravn har tilstrækkelig tydeligt betegnet den i dens Forskellighed fra de andre to ved at anføre Begyndelsesordene: »O Gud, dig love vi, dig en Herre«. Brandt og Helveg har ikke ret lagt Mærke til Forskellen og har i Herluf Trolles Biografi i D. d. Psdigtn. billiget den Formodning, at Malmø-Oversættelsen skulde være af ham. Paa dette Grundlag er han i de senere Salmebøger anført som Forfatter til »O store Gud, vi love dig«. Dette er selvfølgelig en Fejltagelse, hvis Opklarelse dog ikke gerne skulde berøve Herluf Trolle, hvad der med Rette tilkommer ham. Dog var det mig ikke muligt at opstøve nogen som helst Afskrift af »sal. Hr. Herloffs« Tekst. Ikke en Gang paa Herlufsholm var der noget at opspørge.

Siden er jeg imidlertid saa at sige »falden« over den, unægteligt paa et Sted, hvor jeg ikke havde tænkt paa at søge efter den.

Der findes en Salmebog, trykt i København af J. Schmedtgen 1693 under Titelen: »En Ny Psalme-Bog, Hvorudi findis de beste og nu brugeligste, saavel af D: Mort: Luthers, som andre Gudfrygtige Læreris Kirke-Psalmer, . . . Nu andengang trykt, og med flere skønne Sange forbedret.« Den hører til »Aandelige Forraad Afdeelt Udi Fiorten Spise-Kamre« 1694 (de senere Udgaver af denne Haandbog har en anden Salmebog). »Forbedringen« bestaar i, at der ved Slutningen er et Tillæg paa 10 Salmer. Midt blandt disse, som Nr. 223, findes nedenstaaende Te Deum.

At dette er Herluf Trolles, nærer jeg ingen Tvivl om. Det af Hans Ravn givne Stikord slaar til, og hele Sprogformen viser tilbage til Herluf Trolles Aarhundrede. Ejendommeligt er det ogsaa, at Retskrivningen er mere gammeldags deri end i den øvrige Salmebog. Sætteren har arbejdet med et gammelt Aftryk for Øje.

I et Par Hundrede Aar har denne Lovsang været sunget hver Morgen paa Herlufsholm, og Herluf Trolle er selv ikke nogen ringe Mand. Derfor kan hans »Udsættelse« vel fortjene et Optræk. Jeg har afdelt Stroferne i Linjepar, gennemgaaende i Henhold til Kommaer, som næppe har nogen anden Opgave.

Denne Psalme siungis paa St. Mickels Dag.

O Gud dig love vi
Dig en HErre bekiende vi.

Dig en ævig Fader,
All Verden dig priser oc roser.

Dig priser alle Englers Herskab,
Alle Majestæters oc Himmels Kraft.

Dig prjse Cherubin oc Seraphin,
Uafladelig og med ævig stim.

Hellig Hellig,
Hellig est du vor Gud HErre Zebaoth.

Fuld ere baade Himmel ocsaa Jord,
Af din Majestæt oc Ære stor.

Dig ogsaa lover det hellige Chor dine Apostlers

Oc all den gandske Propheters Hob,
Forkynde din Ære oc Lov.

Dig lover og den hele
Martyrers Skare rene.

Din hellige kircke paa jorden,
Altid dig prjser oc roser.

Dig en u-begribelig Majestætes Fader.

Din hellige oc sande
En eniste Søn vi love.

Med den Hellig Aand vor Trøstermand,
Dig Gud Fader, Søn oc Hellig Aand.

Du Ærens Konning O Jesu Christ,
Gud Faders ævige Søn du est.

At du os arme Menniske skulle frj,
Forsmaade du icke det Jomfru Lif.

Du overvand all Dødens Mact,
Oc Himmerrjg for os haver du opladt.

Hos Guds høyre Hand er dit Sæde,
I din Faders ævige Glæde.

Heden skalt du ocsaa komme igien,
At dømme alle hver oc een.

Derfor bede vi dig ydmygelig,
At du est os mild oc miskundelig.

Oc vær alles vor Hielp oc Trøst,
Som du med dit Blod haver igienløst.

Giv os med dig¹⁾ Arvedeel,
Med Ære oc Glæde i Evighed.

Salig gjør du dit Følck O HERre,
Oc velsigne din Eyedom oc Arve.

Regere oc beskærme du os
Nu oc til ævig Tjd.

Saa lenge vi leve,
Vi dig prise ville.

Og love dit Navn evindelig,
Ja nu og evindelig.

Bevar os O Gud i denne Dag,
Fra alle Synder oc all Ondskab.

Forbarme dig Herre over os,
O Gud forbarme dig over os.

Og lad nu komme over os din Naade,
Som vi os paa dig forlade.

Paa dig HERre saa haabe vi,
Fra Skam oc Skendsel gjør os frj,
Amen.

2.

Kongelige Morgen- og Aften-Andagter af Th. Kingo(?).

Paa det kongelige Bibliotek findes et i fint hvidt Pergamentsbind indbundet Eksempplar af »Brandenburgsk Bønnenbog« Kbh. 1654. Bogen bærer intet som helst gammelt Ejermærke, men den maa bestemt have været en af vore Kongers Privatejendom. Bagi er der nemlig indheftet nogle

¹⁾ I Salmebogen »din«.

hvide Blade, hvorpaa sirligt er afskrevet nogle Bønner og Salmer. Bladene bærer stærke Spor af atter og atter at være vendte af samme Haand, der altid har taget fat paa det samme Sted. Paa Grund af Bladenes Indhold kan kun kongelige Fingre have afsat disse Mærker. At Sangene er yngre end Kingos Sjunge-Kor fremgaar af, at Melodien er »Rind nu op i Jesu Navn«. Enhver, som er lidt fortrolig med første Part af Sjunge-Koret, vil tillige straks se, at Røsten er Kingos. Det er hans Skema for Morgen- og Aftensangene, der gaar igen, og det er hans Sprog og Billedstil — i dens Styrke og i dens Svaghed. Enten staar vi da over for en slavisk Efterligner eller ogsaa over for Mesteren selv. At det sidste er Tilfældet, er saare rimeligt. Kingo stod i høj Gunst hos Christian den Femte. Det er da slet ikke noget paafaldende, om han har indrettet nogle særlige »Suk« og Sange til Kongens private Brug, saa meget mere, som Sjunge-Koret jo kun er for Under-saalter. Passer dette, har vi altsaa her fire utrykte Sange af Kingo, som danner et ikke uinteressant Supplement til Sjunge-Koret — og til hvad der er oplyst om Christian den Femtes Danskhed.

Der er til Morgen og Aften en Bøn paa Prosa, et »Suk« paa Rim og en Sang, samt til Slut om Aftenen en ældre rimet Bøn til den hellige Trefoldighed. Under Antagelse af, at det er Kingo, vi har for os, meddeles her Sukkene og Sangene.

Kongelige Morgen-Andagter.

For din høje Himmel-Trone
 kaster jeg mig ydmyg ned,
 lægger Scepter, Sværd og Krone
 paa din Fodstols Nedrighed, —
 takker dig for Hjælp og Naade,
 Vagt og Værn i denne Nat.
 Lad dit Ansigts Engel raade
 for den Dag, jeg nu har fat!
 Lad din Godhed mig bedugge,

hold min Krone i din Haand,
 dine Vinger mig beskugge,
 gør mig til dit Arme-Baand!
 Giv mig Visdom, Raad og Styrke,
 Mod og Mildhed, Sind og Skel,
 giv mig Hjerte dig at dyrke,
 fri mig fra Achitophel!
 Hold min Fod i dine Veje,
 tænk paa min den mange (!) Tarv,
 giv mig Himlen sidst til Eje
 og min Søn min Stol til Arv!

En Morgen-Psalme

under den Melodi:

Rind nu op i Jesu Navn etc.

1.

Himlens Konge, mægtig Gud,
 som mig med en Arve-Krone
 haver sat paa Ærens Trone!
 gid i Dag, din Aand og Bud
 i mit Hjerte kan regere!
 Lad mig blomstres i din Frygt!
 Lad mig i hvert Anslag være
 Paa dit hulde Hjerte trykt!

2.

Giv mig Lykke, Hjælp og Raad
 fra det mægtig Himmel-Sæde!
 Lad mig kraftig undertræde
 mine Fjenders listig Daad!
 Giv mig Fred i mine Dage;
 Men om jeg ej Fred kan naa,
 lad mig Sværdet lyksom drage
 og paa mine Fjender gaa.

3.

Lad din Kirkes Velstand mig
 være sat i Agt og Øje,

lad mig Hu og Øre bøje
 ned til de fortrængtes Skrig!
 Engle-Vagt og Himmel-Vælde
 blive mig i Dag bered!
 Lad min Sød min Spir beholde,
 naar jeg er i Salighed!

Kongelige Aften-Andagter.

Natten nu Gardinen drager
 for den vesten-runde¹⁾ Sol.
 Jeg mig nu til Senge mager
 fra min møjsom Konge-Stol.
 Jesu, Livsens Ljus og Stjerne,
 skyd du Naade-Straaler ind
 i min tankefulde Hjerne
 og mit vidt-bemøjet Sind!
 Vaag, o Gud, naar jeg skal blunde,
 over mig og mine Land!
 Lad de fæle Natte-Stunde
 ljusne ved min Frelsermand!
 Min Gemal, min Fryde-Stjerne,
 mine Børn, vor Elske-Ro,
 glæd du hende, giv dem Kærne-
 Kraft i Kongedyd at gro.
 Læg mig selv paa Naadens Pude,
 væk mig i din Visdoms Aand,
 og naar Livsens Dag er ude,
 giv min Søn mit Spir i Haand!

En Aften-Psalme

under forrige Melodi.

1.

Tak, du Evigheds Monark,
 at du vild' i Dag fra Fare
 mig og mine Riger spare
 ved din Jesum, Pagtens Ark.

¹⁾ o: rundne?

Tak, at du ved Aandsens Naade
i dit Raad mig har beholdt.

Tak, at ingen Fjende-Vaade
har mig nogen Angest voldt.

2.

Sæt for mig af Himmerig
dine Engle-Værn og Vagter,
at jeg kongelig foragter,
Satans og al Verdens Svig!
Sejer, Held og Hjælp og Lykke
sove aldrig nogen Stund!
Vær min Salighed og Smykke
til mit sidste Dødsens Blund.

En kyndig Sprogmand, som har gennemlæst ovenstaaende, har henledet Opmærksomheden paa, at Versene indeholde en Række Ord og Udtryksformer, der gjenfindes i Skrifter af Kingo, særlig i Sjungechoret, ja tildels ere særegne for ham, saasom: Fodstol, Arvekrone, Gardin, mage sig o. fl. I ovenstaaende Vers har Forfatteren ligesom Tilfældet hyppig er i Sjungechoret, anvendt »og naar« som en Trochæ, altsaa med Tonen paa »og«, medens andre Forfattere sædvanlig lægge Tonen paa »naar« (f. Ex. Grundtvig: Og naar tilbage aabenlyst osv.).

H. F. R.